

Αρματα μάχης και άλλα στρατιωτικά οχήματα κινούνται στην περιοχή του Ντονέτσκ στην Ανατολική Ουκρανία. Για να τα αντιμετωπίσει η μεταβατική κυβέρνηση ζήτησε στρατιωτική και τεχνική βοήθεια από το ΝΑΤΟ

ΤΑ ΝΕΑ δεδομένα που θέτει η κρίση στο τραπέζι της Συνόδου Κορυφής της Συμμαχίας στην Ουαλία

Το σκάκι με τη Ρωσία διχάζει το ΝΑΤΟ

Οι Δυτικοευρωπαίοι επιθυμούν αποφυγή σπασμωδικών ενεργειών ενώ νέα μέλη, κυρίως η Πολωνία και οι βαλτικές χώρες, πιέζουν για λήψη άμεσων μέτρων για την ανάσχεση της ρωσικής επιθετικότητας

ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΣΤΙΣ ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ
ΑΓΓΕΛΟΣ ΑΛ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

«**Ο**ταν πεθάνει και ο τελευταίος στρατιώτης, τότε τελειώνει το "Μεγάλο Παιχνίδι". Οχι πριν». Η αποστορική αυτή ανήκει σε έναν από τους ήρωες του «Κιμ», του βικτωριανού βιβλίου του Ράντγιαρντ Κίπλινγκ, μέσα από τις σελίδες του οποίου περιγράφηκε για πρώτη φορά η γεωπολιτική αντιπαράθεση Ρωσίας - Δύσης. Όπως τότε, έτσι και σήμερα, η κρίση στην Ουκρανία αποδεικνύει ότι μια νέα παρτίδα ξεκίνησε στη σκακιέρα αυτή, ανατρέποντας πολλές από τις βεβαιότητες που είχαν καλλιεργηθεί σε έναν από τους βασικούς βραχίονες της δυτικής πολιτικής, το ΝΑΤΟ.

Αν βρεθεί κάποιος αυτές τις ημέρες στην έδρα της Ατλαντικής Συμμαχίας στις Βρυξέλλες, θα αντιληφθεί την έντονη κινητικότητα. Η ουκρανική κρίση επανέφερε στο προσκήνιο τη συζήτηση για το μέλλον των σχέσεων με τη Μόσχα αλλά και της Συμμαχίας γενικότερα. Ο μηχανισμός δουλεύει εντατικά με το μάτι στραμμένο στη Σύνοδο Κορυφής του προσεχούς Σεπτεμβρίου στην Ουαλία.

Στις αίθουσες συσκέψεων συζητούνται τα πάντα: από το αν θα τερματιστούν οι σχέσεις με τη Ρωσία ή αν πρέπει η Ουκρανία και άλλες χώρες να ενταχθούν σε ένα νέο κύμα διεύρυνσης, ως την αύξηση των αμυντικών προϋπολογισμών (μέτρο διόλου δημοφιλές στη Δυτική Ευρώπη, με εξαίρεση ελάχιστες χώρες, π.χ. Γαλλία) και τη μόνιμη στάθμευση συμμαχικών δυνάμεων στην Ανατολική Ευρώπη. Είναι δε σαφές ότι η καρδιά του ΝΑΤΟ είναι χωρισμένη στα δύο. Από τη μία πλευρά, οι Δυτικοευρωπαίοι επιθυμούν αποφυγή σπασμωδικών ενεργειών. Από την άλλη, νέα μέλη, κυρίως η Πολωνία και οι βαλτικές χώρες, πιέζουν για λήψη άμεσων μέτρων προς ανάσχεση της ρωσικής επιθετικότητας.

Στρατιωτική και τεχνική βοήθεια

Μιλώντας με κορυφαίους νατοϊκούς αξιωματούχους, ένα πράγμα είναι σίγουρο: το ΝΑΤΟ υποχρεώνεται, εκ των συνθηκών, να επιστρέψει στη βασική, θεμελιώδη αποστολή του που δεν εί-

ναι άλλη από τη συλλογική ασφάλεια των συμμάχων έπειτα από μία 15ετία δραστηριοτήτων εκτός Ευρώπης. Αυτό είναι καλό, αλλά, όπως σημειώνει κορυφαίο στέλεχος της Συμμαχίας με μακρά εμπειρία, «αν δεν διαθέτουμε τους πόρους για να ικανοποιήσουμε τις πολιτικές υποχρεώσεις που θα αναλάβουμε, ίσως αντιμετωπίσουμε προβλήματα».

Το ΝΑΤΟ έχει ήδη προχωρήσει σε μια σειρά κινήσεις σε ό,τι αφορά στην Ουκρανία. Η νέα, μεταβατική κυβέρνηση ζήτησε άμεσα μια σειρά πράγματα, όπως στρατιωτική και τεχνική βοήθεια, προστασία κρίσιμων υποδομών και στρατιωτικές συμβουλές. Αλλωστε νατοϊκοί αξιωματούχοι επιμένουν ότι η Ρωσία εξακολουθεί να προμηθεύει τους αυτονομιστές με όπλα, εφόδια, φαγητό κ.ά., ενώ άτομα που σχετίζονται μαζί της δρουν στις περιοχές του Ντονέτσκ και του Λουχάνσκ.

Εν όψει της Συνόδου Κορυφής όπου αναμένεται να υπάρξει συνάντηση ΝΑΤΟ - Ουκρανίας σε επίπεδο αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων, το ΝΑΤΟ σχεδιάζει τη σύσταση ειδικών ταμείων σε διάφορους τομείς (π.χ. λογιστική υποστήριξη), ώστε όσοι σύμμαχοι θέλουν να συμβάλουν με χρήματα. Το μεγάλο θέμα όμως είναι πώς θα παρασχεθούν διασφαλίσεις στους ανατολικούς συμμάχους και ποια μορφή θα λάβουν οι ρωσσονατοϊκές σχέσεις.

Ο Γενικός Γραμματέας Αντερς Φογκ Ράσμουσεν πρέπει να παρουσιάσει ένα συνολικό σχέδιο στη Σύνοδο της Ουαλίας που να απαντά στο ερώτημα αν θα υπάρξει μόνιμη παρουσία συμμαχικών δυνάμεων στην Ανατολική Ευρώπη ή θα προτιμηθεί μια πιο ευέλικτη στρατηγική, η οποία θα βασίζεται όμως στην ικανότητα ταχύτατης ανάπτυξης συμβατικών δυνάμεων.

Το ζήτημα της μόνιμης παρουσίας αφορά ξεκάθαρα την ερμηνεία της συμφωνίας ΝΑΤΟ - Ρωσίας του 1997. Σε αυτήν αναφέρεται ότι δεν θα εγκατασταθούν μάχιμες δυνάμεις στο έδαφος των ανατολικών συμμάχων, αλλά η διπλωματική ορολογία είναι τόσο ασαφής που ορισμένοι θεωρούν ότι υπάρχουν περιθώρια κινήσεων. Κάποιοι άλλοι μιλούν για κατάργηση του Συμβουλίου ΝΑΤΟ - Ρωσίας, αλλά «πόσο ορθή θα ήταν μια μόνιμη ρήξη;» αναρωτιούνται συνάδελφοί τους.

Το απόρρητο έγγραφο προς τον Ράσμουσεν

Ο αμερικανός στρατηγός Φίλιπ Μπρίντλαβ, επικεφαλής των στρατιωτικών δυνάμεων, έχει πάντως ήδη καταρτίσει ένα άκρως απόρρητο έγγραφο προς τον Ράσμουσεν, διατυπώνοντας διάφορες επιλογές που θα ανανεώνονται συνεχώς ως τον Σεπτέμβριο. Όπως διαφαίνεται, θα προτιμηθεί μια πιο ευέλικτη λύση ενίσχυσης της ικανότητας ταχείας ανάπτυξης δυνάμεων στα ανατολικά, με πιθανή ενίσχυση υπάρχουσων δομών σε χώρες όπως η Γερμανία ή η Δανία, είτε η αποθήκευση εξοπλισμού (όπως επί Ψυχρού Πολέμου) σε χώρες όπως η Νορβηγία.

Κρίσιμο θέμα είναι τι θα γίνει με πιθανή διεύρυνση της Συμμαχίας (σ.σ.: πιθανή εμπλοκή με τα Σκόπια δεν διαφαίνεται στον ορίζοντα). Μοιάζει βέβαια ότι δύσκολα θα δοθεί στην Ουκρανία Σχέδιο Δράσης για την Ενταξη (MAP) - το πρώτο βήμα ώστε να γίνει ένα κράτος μέλος του ΝΑΤΟ. Υπάρχει όμως και το «αγκάθι» της Γεωργίας, όπου στην προσπάθεια αποφυγής να δοθεί MAP χώρες όπως η Γερμανία φέρονται να κατέθεσαν ενδιάμεσες προτάσεις. Αν η Τιφλίδα κινηθεί προς την ένταξη, τότε ο φόβος νέας χρήσης βίας προβάλλει έντονος. Υπάρχει επίσης προβληματισμός αν η Συμμαχία θα μπορέσει να εκπληρώσει τις όποιες δεσμεύσεις εφόσον κληθεί.

«Κλειδί» η Μαύρη Θάλασσα

Η Μαύρη Θάλασσα αναδεικνύεται «κλειδί» της νατοϊκής στρατηγικής. Η προσάρτηση της Κριμαίας μεταβάλλει τις ισορροπίες με προφανείς συνέπειες για τη ρωσική ναυτική παρουσία τόσο εκεί όσο και στη Μεσόγειο. Το ΝΑΤΟ θα επιδιώξει αυξημένη στρατιωτική παρουσία στη Μαύρη Θάλασσα, λόγω της ύπαρξης τριών συμμάχων (Βουλγαρία και, κυρίως, Ρουμανία, Τουρκία) αλλά και επειδή η Μόσχα έχει ήδη ενισχύσει σημαντικά τις δυνατότητες της ναυτικής βάσης της Σεβαστούπολης.

Ηδη το προσωπικό της βάσης έχει αυξηθεί από περίπου 8.000 σε 20.000 άτομα, με παράλληλη ενίσχυση τόσο της αντιαεροπορικής της άμυνας όσο και της προσθήκης μέσων αποτροπής εχθρικών κινήσεων (αντιπυραυλικά συστήματα). Το ζήτημα είναι ότι συμμαχικές δυνάμεις δεν μπορούν να σταθμεύσουν

Άλλο Φινλανδία, άλλο Πορτογαλία

Η εξάρτηση από το ρωσικό φυσικό αέριο δεν είναι η ίδια για όλη την Ευρώπη. Οι περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες στα ανατολικά, όπως η Σλοβακία, η Φινλανδία, η Λιθουανία, η Εσθονία και η Βουλγαρία, εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από το ρωσικό φυσικό αέριο. Χώρες στη Δυτική Ευρώπη, όπως η Βρετανία, η Ισπανία και η Πορτογαλία, σχεδόν καθόλου.

Το μέγεθος της εξάρτησης

Το φυσικό αέριο αναλογεί στο 1/4 της συνολικής ενεργειακής κατανάλωσης της Ευρώπης. Οι υπόλοιπες πηγές ενέργειας προέρχονται από το πετρέλαιο (37%), τον γαιάνθρακα (18%), την πυρηνική ενέργεια (12%) και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (10%). Το 2012 παρατηρήθηκε μείωση στην κατανάλωση φυσικού αερίου στην Ευρώπη και αύξηση σε αυτήν του γαιάνθρακα.

μόνιμα στη Μαύρη Θάλασσα λόγω των περιορισμών της Σύμβασης του Μοντρέ.

Η Αγκυρα, ως «κλειδοκράτορας» της Σύμβασης, αισθάνεται άβολα με την παρουσία συμμαχικών πολεμικών πλοίων στην περιοχή. Δεν θέλει να ενοχλεί υπερβολικά τη Μόσχα, αλλά παράλληλα βλέπει τον ρόλο της να αναβαθμίζεται. Πάντως το NATO θα εκμεταλλευθεί όλα τα περιθώρια για την πραγματοποίηση ασκήσεων (προγραμματίζεται μια μεγάλη άσκηση εντός του Ιουλίου) και έχει ζητήσει τη συμμετοχή όλων των κρατών-μελών.

Το νέο στρατιωτικό μοντέλο

Σύμφωνα με υψηλόβαθμους στρατιωτικούς επιτελείς της Συμμαχίας, η ουκρανική κρίση έφερε στην επιφάνεια το νέο μοντέλο δράσης των ρωσικών ενόπλων δυνάμεων. Ο συνδυασμός πολιτικών και στρατιωτικών μέσων, με έμφαση στην ταχεία συγκέντρωση συμβατικών δυνάμεων στα ρωσοουκρανικά σύνορα, στην αξιοποίηση της ενέργειας ως μεθόδου εκβιασμού, καθώς και η χρήση «απάκτων» δυνάμεων που είχαν ημειπίσημη καθοδήγηση από τη Ρωσία αλλά παράλληλα της επέτρεπαν να αρνείται τη συμμετοχή της είναι μερικά από τα χαρακτηριστικά της νέας τακτικής της Μόσχας.

Το νέο μοντέλο δεν έπεσε φυσικά ως «κεραυνός εν αιθρία». Εδώ και περίπου μία δεκαετία η Μόσχα έχει επιδοθεί σε μια γιγαντιαία προσπάθεια εκσυγχρονισμού των ενόπλων δυνάμεων. Σύμφωνα με πληροφορίες, ο Βλαντίμιρ Πούτιν έδωσε πέρυσι εντολή να δαπανηθούν πάνω από 750 δισ. δολάρια επί μία δεκαετία για τον αμυντικό εκσυγχρονισμό της χώρας – με έμφαση στις ειδικές δυνάμεις, στα τακτικά πυρηνικά όπλα και στο Ναυτικό.

Το NATO, σημειώνουν οι ίδιοι επιτελείς, πρέπει να προσαρμοστεί διότι, παρά τη γνώση, «πίσπυκε στον ύπνο» από την ταχύτητα των ρωσικών κινήσεων. Το ερώτημα είναι, πέραν των κινήσεων για την παροχή διασφαλίσεων στους Συμμάχους, με ποιον τρόπο θα αισθανθούν ασφαλείς και οι υπόλοιποι εταίροι. Το ζήτημα σε αυτό το σημείο είναι αν η Ρωσία θα εγκαταλείψει την τακτική της δημιουργίας «ψυχρών συγκρούσεων» στην περιφέρειά της (π.χ. Υπερδνειστερία, Αμπχαζία, Νότια Οσετία) με σκοπό μια πιο επιθετική στρατηγική ή απλά θα αξιοποιήσει το όποιο στρατιωτικό πλεονέκτημα διαθέτει ώστε, κατά κάποιον τρόπο, να τις... ξεπαγώσει και στη συνέχεια να δημιουργήσει ευνοϊκότερα τελεσιμμένα.

Η στρόφιγγα του φυσικού αερίου όπλο στα χέρια του Πούτιν

Η προοπτική διακοπής της παροχής ξυπνά εφιάλτες για ενεργειακή κρίση στην Ευρωπαϊκή Ένωση

ΡΕΠΟΡΤΑΖ
ΕΙΡΗΝΗ ΨΥΧΑΡΗ

Την περασμένη εβδομάδα ο ρωσικός ενεργειακός κολοσσός Gazprom ανακοίνωσε ότι στο εξής η Ουκρανία θα λαμβάνει φυσικό αέριο μόνο αν το έχει προπληρώσει. Το Κρεμλίνο έκλεισε τις στρόφιγγες προς το Κίεβο για τρίτη φορά μέσα σε λιγότερο από μία δεκαετία και ένας εκ νέου «πόλεμος» φυσικού αερίου, με πιθανές οικονομικές συνέπειες για την Ευρώπη, ξεκίνησε. Και με την κατάσταση στην Ανατολική Ουκρανία να παραμένει έκρυθμη παρά τις προσπάθειες για κατάπαυση του πυρός, η ενέργεια έγινε για ακόμη μία φορά το ισχυρό όπλο στα χέρια του ρώσου προέδρου Βλαντίμιρ Πούτιν.

Η Gazprom είπε ότι το Κίεβο της χρωστάει περίπου 4,5 δισ. δολάρια – «μεγάλο ποσό ακόμη και για εμάς» σχολίασε ο διευθύνων σύμβουλος της εταιρείας Αλεξέι Μίλερ. Η προσπάθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) να μεσολαβήσει απέτυχε. Και παρότι η παροχή φυσικού αερίου προς την Ευρώπη μέσω των ουκρανικών αγωγών θα συνεχιστεί κανονικά, οι ευρωπαίοι αξιωματούχοι ανησυχούν: το 2006 και το 2009, όταν η Ρωσία είχε προ-

χωρήσει ξανά σε διακοπή του φυσικού αερίου προς την Ουκρανία, οι ευρωπαίοι καταναλωτές είχαν νιώσει τον αντίκτυπο αυτής της εύθραυστης σχέσης.

«Το πρόβλημα είναι σοβαρό για τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δεν εξαρτώνται όλα το ίδιο από το ρωσικό φυσικό αέριο και δεν προέρχεται στο σύνολό του από τη Ρωσία» είπε στο «Βήμα» η Λουσία Σέιμπερτ, ειδική σε θέματα ενεργειακής ασφάλειας και Ανατολικής Ευρώπης και συνεργάτιδα της αμερικανικής δεξαμενής σκέψης Wilson Center.

«Ωστόσο, όπως μάθαμε από την αντίδραση των ευρωπαϊκών κρατών στην κρίση του 2009, συλλογικά και ατομικά, πρόκειται για μια μεγάλη πρόκληση για την ενεργειακή τους ασφάλεια. Αμέσως μετά την κρίση του 2009 έγιναν προσπάθειες να ληφθούν κάποια μέτρα αλληλεγγύης που θα βοηθούσαν τα κράτη να αντεπεξέλθουν σε τέτοια ξαφνικά σοκ. Το 2009 η διασφάλιση της αντίστροφης ροής φυσικού αερίου και η επάρκειά του αποδείχθηκαν δύσκολη υπόθεση. Εκτοτε, όπως φάνηκε από την ετοιμότητα της Σλοβακίας να λειτουργήσει ως

χώρα μεταφοράς φυσικού αερίου, τα πράγματα βελτιώθηκαν» συμπλήρωσε.

«Η Ουκρανία λέει ότι έχει απόθεμα φυσικού αερίου 13,5 δισ. κυβικών μέτρων και δεν θα πάρει αυτό που προορίζεται για την Ευρώπη. Το φυσικό αέριο που χρειάζεται η Ουκρανία είναι 55 δισ. κυβικά μέτρα και το 60% προέρχεται από τη Ρωσία» εξήγησε στο «Βήμα» ο Μάικλ Μπράντσοου, καθηγητής Παγκόσμιας Ενέργειας στο Πανεπιστήμιο του Γουόρικ στη Βρετανία. Και συμπλήρωσε: «Επειτα από έναν ήπιο χειμώνα, τα ευρωπαϊκά αποθέματα είναι υψηλά, αν και υπάρχουν περιφερειακές διαφορές. Τώρα μόλις το 50% των εισαγωγών φυσικού αερίου από τη Ρωσία περνάει μέσω της Ουκρανίας, ενώ το 2009 ήταν 80%. Η κατασκευή του αγωγού Nord Stream προσφέρει στη Gazprom ακόμη έναν δρόμο προς τη Βορειοδυτική Ευρώπη. Επιπλέον, υπάρχει η δυνατότητα μεταφοράς φυσικού αερίου μέσω στην Ευρώπη και παροχής στην Ουκρανία. Αν όμως συνεχιστεί η διαμάχη και τελειώσουν τα αποθέματα της Ουκρανίας, αυτό θα έχει επιπτώσεις στη Νοτιοανατολική Ευρώπη».

ΣΤΕΦΑΝ ΧΕΝΤΛΟΥΝΤ

«Είναι ορατός ο κίνδυνος μιας νέας εξέγερσης στην Ουκρανία»

«Η Ρωσία δείχνει να προτιμά μια χαμηλής έντασης σύγκρουση στην Ανατολική Ουκρανία, κάτι που σημαίνει ότι θα παρέχει υποστήριξη στους αντάρτες, αλλά όχι τόσο ώστε να μπορέσουν να επεκτείνουν τις επιχειρήσεις τους»

«Αν δεν επιτευχθεί συμφωνία για το φυσικό αέριο ώσπου να ξεκινήσει το κρύο, η Ουκρανία κινδυνεύει με εξέγερση» λέει στο «Βήμα» ο Στεφάν Χέντλουντ, καθηγητής Ρωσικών και Ανατολικοευρωπαϊκών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο της Ουψάλα στη Σουηδία και συγγραφέας του βιβλίου «Putin's Energy Agenda: The Contradictions of Russia's Resource Wealth» (Η ενεργειακή ατζέντα του Πούτιν: Οι αντιθέσεις στους πλουτοπαραγωγικούς πόρους της Ρωσίας).

■ Πιστεύετε ότι μέσω του φυσικού αερίου η Μόσχα θέλει να «καταστρέψει τη χώρα» όπως δήλωσε ο ουκρανός πρωθυπουργός Αρσένι Γιατσενιούκ;

«Υπάρχουν λόγοι για να συμπονούμε την Ουκρανία, που είναι θύμα μιας απaráδεκτης ρωσικής επιθετικότητας. Αλλά ο πρωθυπουργός Γιατσενιούκ έχει αναδειχθεί βασικό μέρος του προβλήματος. Καμία εταιρεία παροχής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας στον κόσμο δεν θα δεχόταν να διατηρήσει τη ροή αερίου, ηλεκτρισμού ή νερού προς έναν πελάτη που επιμένει επί μήνες να μην πληρώνει τους λογαριασμούς του. Η απόφαση της Gazprom να αυξήσει τις τιμές του φυσικού αερίου εξηγείται ως εξής: το 2009 το Κίεβο και η Μόσχα είχαν

συμφωνήσει σε ένα μακροπρόθεσμο συμβόλαιο. Το 2013 το Κρεμλίνο προσέφερε δύο κλιμακωτές μειώσεις τιμής με δύο ανταλλάγματα: την ανανέωση της συμφωνίας για τη ναυτική βάση στη Σεβαστούπολη και την παραμονή του Κίεβου εκτός ΕΕ. Τώρα που η Κριμαία είναι σε ρωσικά χέρια και το Κίεβο προτίμησε την Ευρώπη, η Gazprom αποφάσισε να ακυρώσει τη συμφωνία μειωμένων τιμών».

■ Το ότι είναι καλοκαίρι, και συνεπώς η ανάγκη για φυσικό αέριο μικρή, αποτελεί στρατηγικό πλεονέκτημα για την Ουκρανία;

«Η Ρωσία δείχνει να προτιμά μια χαμηλής έντασης σύγκρουση στην Ανατολική Ουκρανία, κάτι που σημαίνει ότι θα παρέχει υποστήριξη στους αντάρτες, αλλά όχι τόσο ώστε να μπορέσουν να επεκτείνουν τις επιχειρήσεις τους. Είναι υψηλές θερμοκρασίες δημιουργούν ένα αίσθημα σταθερότητας στην Ουκρανία. Αν δεν επιτευχθεί συμφωνία ως τον Οκτώβριο - Νοέμβριο, τότε η κατάσταση θα επιδεινωθεί γρήγορα. Η οικονομία της χώρας βρίσκεται στο χείλος της χρεοκοπίας και με τα νοκοκυρία να μην μπορούν να πληρώσουν για φυσικό αέριο, η κατάσταση μπορεί να εξελιχθεί σε πραγματική εξέγερση».